

تأثیر سیستم های کنترل داخلی و حسابداری بر سودمندی اطلاعات مالی با نقش میانجی کیفیت اطلاعات مالی

مهدی اسنقی^۱

داوود گرجی زاده^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۲ تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۹/۳۰

چکیده

پژوهش حاضر با موضوع تأثیر سیستم های کنترل داخلی و حسابداری بر سودمندی اطلاعات مالی با نقش میانجی کیفیت اطلاعات مالی صورت پذیرفت. روش تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی است؛ از نظر شیوه گردآوری داده ها، میدانی و مبتنی بر مطالعه کتابخانه ای و نحوه اجرا توصیفی از نوع پیمایشی است. روش پژوهش این تحقیق از نظر ماهیت و محتوا از نوع همبستگی است که با استفاده از داده های ثانویه مستخرج از صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به تحلیل رابطه همبستگی می پردازد. جامعه آماری این پژوهش، کلیه شرکت های بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ می باشد. نمونه مورد استفاده نیز از طریق روش حذف سیستماتیک از جامعه آماری انتخاب شد که تعداد ۱۱۴ شرکت در نظر گرفته شد. نتایج به وسیله نرم افزار EVIEWS تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سودمندی اطلاعات مالی تأثیرگذار است؛ همچنین سیستم های کنترل داخلی بر سود هر سهم تأثیرگذار است؛ سیستم های کنترل داخلی بر ارزش دفتری هر سهم تأثیرگذار است؛ سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تأثیرگذار است و در نهایت سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تأثیرگذار است.

واژگان کلیدی

تأثیر سیستم های کنترل داخلی و حسابداری، سودمندی اطلاعات مالی، میانجی کیفیت اطلاعات مالی.

۱. کارشناسی ارشد رشته حسابداری دانشگاه ناصر خسرو، ساوه، ایران.

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال، تهران، ایران.

مقدمه

حسابداری در یک ساختار اجتماعی گنجانده شده است و حتی آنهایی که حسابداری را به عنوان یک فناوری تعریف می کنند، تشخیص می دهند که "این یک فناوری است که از نظر ایدئولوژیک عقیم نیست". با این حال، هنگامی که سیستم اطلاعات حسابداری (AIS) اهداف مختلفی را ارائه می دهد، باید اطلاعاتی را تا حد امکان آزادانه ارائه دهد تا برای تصمیم گیرندگان مفید باشد؛ بنابراین بی طرفی یک پارامتر کیفی اطلاعات حسابداری است. صرف نظر از تنوع های زیاد، می توانیم در تعریف حسابداری این ایده غالب را پیدا کنیم که حسابداری نقش مهمی در فرآیند تصمیم گیری طیف گسترده ای از سهامداران دارد. در واقع، اطلاعات مالی خروجی اصلی صورت های مالی است و برای تصمیم گیری بازیگران اقتصادی در جوامع مدرن سرمایه داری، یعنی تصمیم گیری در بازار سرمایه، اساسی است. از این رو، منطقی است که فرض کنیم کیفیت اطلاعات مالی بر تصمیمات اقتصادی تأثیر می گذارد (مسلم و ستیوان، ۲۰۲۱).

حسابداری به عنوان یک علم به تهیه، تجزیه و تحلیل و افشای اطلاعات مالی می پردازد. اشاره می کنند که با توجه به چارچوب هیئت استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) و هیئت استانداردهای حسابداری مالی (FASB)، هدف اصلی صورت های مالی ارائه اطلاعات مفید به سرمایه گذاران موجود یا بالقوه و سایر ذینفعان است. از شرکت اطلاعات مالی باید با کیفیت در نظر گرفته شود تا برای ذینفعان مختلف در تصمیم گیری مفید باشد اما همانطور که توسط بیست و همکاران (۲۰۰۹) بیان شده است. "اگرچه FASB و IASB هر دو بر اهمیت گزارش های مالی با کیفیت بالا تأکید می کنند، یکی از مشکلات کلیدی موجود در ادبیات قبلی نحوه عملیاتی کردن و اندازه گیری این کیفیت است." کیفیت اطلاعات مالی زمانی تأیید می شود که شواهدی مبنی بر دقت، مرتبط، به موقع و کامل بودن اطلاعات مالی وجود داشته باشد. به گفته همان نویسندگان، تنها در این صورت است که اطلاعات مالی برای ذینفعان در تصمیم گیری مفید است؛ بنابراین، در فرآیند تصمیم گیری، مهم است که اطلاعات مالی به موقع و با کیفیت باشد و همچنین کامل، شفاف و گمراه کننده نباشد (ساری و همکاران، ۲۰۱۹).

با توجه به دشواری اندازه گیری کیفیت اطلاعات به عنوان یک ویژگی تک بعدی، دانشگاهیان مختلف کیفیت FI را از طریق عناصری که قرار است بر آن تأثیر بگذارند، مانند مدیریت سود، ارائه مجدد مالی و به موقع بودن ارزیابی می کنند. از این رو، ویژگی های کیفی سودمندی تصمیم گیری اطلاعات گزارشگری مالی را تعیین می کند. در مورد استانداردهای حسابداری، دسپاچو^۱ شماره ۲۰۱۵/۹۸، مورخ ۶ ژانویه، چهار ویژگی کیفی اصلی را شناسایی می کند: - قابل درک بودن. - ارتباط؛ - قابلیت اطمینان؛ - قابلیت مقایسه با این وجود، سودمندی اطلاعات مالی با کیفیت اطلاعات مالی مرتبط است که به عوامل متعددی مانند اندازه هیئت مدیره، مالکیت شرکت (خانوادگی یا غیرخانوادگی)، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، مداخله دولت بستگی دارد (مونتیرو و همکاران، ۲۰۲۱).

کیفیت اطلاعات مالی یک مفهوم گسترده است. این نه تنها به اطلاعات مالی، بلکه به افشای اطلاعات و سایر اطلاعات غیرمالی مفید برای تصمیم گیری در گزارش نیز اشاره دارد. از سوی دیگر، ساختار کلی سیستم اطلاعاتی بر کیفیت اطلاعات تأثیر می گذارد. در نتیجه، همانطور که توسط گورال و همکاران (۲۰۱۰) ذکر شده است. مدیران IS باید کیفیت سیستم را (از طریق سخت افزار و نرم افزار به روز شده، رابط کاربر گرافیکی و سیستم های به خوبی طراحی شده و مستند) بهبود بخشند، زیرا شواهدی وجود دارد که کیفیت ضعیف سیستم اطلاعاتی مانع از بهبود کیفیت اطلاعات می

شود. طبق نظر برخی محققین در سال (2015)، IS AIS را یکپارچه می کند که به کیفیت سیستم های کنترل اطلاعات (ICS) بستگی دارد. کنترل داخلی می تواند از شکست های عمدی یا غیرعمدی در تهیه اطلاعات مالی جلوگیری کند (ساعدی و دستگیر، ۱۳۹۹).

حال مسئله اصلی این است که سیستم های کنترل داخلی و حسابداری بر سودمندی اطلاعات مالی با نقش میانجی کیفیت اطلاعات مالی چه تأثیری دارد؟

پیشینه پژوهش

بادآور نهندی و همکاران (۱۴۰۱) میزان قابلیت مقایسه اطلاعات مالی در سطح هر شرکت و صنعت شباهت ها و تفاوت ها را انعکاس داده و با محیط های عملیاتی و گزارش گری مالی شرکت ها مرتبط است. هدف اصلی این پژوهش، بررسی اثر قابلیت مقایسه اطلاعات مالی بر مبنای تئوری ارزش گذاری نسبی بر به موقع بودن گزارش گری مالی با تأکید بر نقش تعدیل گر ابهام اطلاعاتی قیمت سهام است. برای دستیابی به هدف پژوهش، نمونه ای مشتمل بر ۱۱۸ شرکت طی دوره زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ انتخاب شد و برای آزمون فرضیه های پژوهش از رگرسیون خطی چند متغیره بهره گیری گردید. نتایج نشان داد؛ قابلیت مقایسه اطلاعات مالی بر به موقع بودن گزارش گری مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد و شدت این اثر مثبت در شرایط وجود ابهام اطلاعاتی قیمت سهام، تشدید می شود. اتخاذ تصمیم های سرمایه گذاری کارا بدون وجود اطلاعات به موقع و قابل مقایسه امکان پذیر نیست. قابلیت مقایسه اطلاعات مالی با بهبود ویژگی به موقع بودن، باعث ارتقا کارایی کل بازار سرمایه می شود. همچنین از یافته های پژوهش می توان نتیجه گرفت در شرایط ابهام اطلاعاتی قیمت سهام، نقش قابلیت مقایسه اطلاعات مالی در شفافیت اطلاعاتی محیط شرکت و گزارش گری مالی به موقع برای استفاده کنندگان بسیار اهمیت دارد؛ بنابراین قابلیت مقایسه اطلاعات مالی به طور گسترده سودمندی اطلاعات مالی را برای استفاده کنندگان به ویژه در شرایط ابهام اطلاعاتی قیمت سهام افزایش می دهد.

محمدی و بدرلو (۱۴۰۱) هدف پژوهش بررسی تأثیر کنترل داخلی و شایستگی های مدیر بر حاکمیت شرکتی مطلوب با تأکید بر نقش میانجی کیفیت سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت در شرکت های پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران، میباشد. این پژوهش، بر حسب هدف کاربردی، نوع داده ها کمی و نحوه اجراء، توصیفی از نوع همبستگی پیمایشی می باشد. در این پژوهش، از روش های مدل معادلات ساختاری و نرم افزار لیزرل ۸٫۸ استفاده گردید. نتایج فرضیات پژوهش نشان داد که اثربخشی کنترل داخلی بر حاکمیت شرکتی مطلوب تأثیر معناداری دارد. شایستگی های مدیریت بر حاکمیت شرکتی مطلوب تأثیر معناداری ندارد. اثربخشی کنترل داخلی از طریق نقش میانجی کیفیت سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت بر حاکمیت شرکتی مطلوب تأثیر معناداری دارد. شایستگی های مدیریت از طریق نقش میانجی کیفیت سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت بر حاکمیت شرکتی مطلوب تأثیر معناداری دارد. کیفیت سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت بر حاکمیت شرکتی مطلوب تأثیر معناداری دارد. اثربخشی کنترل داخلی بر کیفیت سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت تأثیر معناداری دارد. شایستگی های مدیریت بر کیفیت سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت تأثیر معناداری دارد. پیاده سازی حاکمیت شرکتی خوب با بهبود اعتبار و شهرت شرکت مرتبط است. بر این مبنا حاکمیت شرکتی خوب بدون کنترل داخلی نمیتواند وجود داشته باشد. سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت از طریق چهار عنصر کلیدی عنوان شده در این پژوهش یعنی ادغام، انعطاف پذیری، قابلیت اطمینان و کارایی میتواند به تأثیرگذاری بیشتر، بهتر و سریعتر ساز و کارهای کنترل داخلی بر

حاکمیت شرکتی در شرکت های ایرانی منجر شود. شایستگی های مدیران (شایستگی دانشی و فنی) در شرکت، چنانچه همراه با پیاده سازی سیستم های اطلاعات حسابداری مدیریت باشد میتواند باعث کارآمدتر شدن حاکمیت شرکتی شود. سلزنوا و همکاران. (۲۰۲۰)، ICS نقش مهمی در پیشگیری، کشف ریسک ایفا می کند و به کیفیت اطلاعات مالی کمک می کند. با این حال، کیفیت ICS به طور عمده اجازه می دهد تا خطر خطاهای غیر عمدی یا تقلب های عمدی را به حداقل برساند

ساری و همکاران. (۲۰۱۹)، سیستم های اطلاعاتی باید کمیت و کیفیت اطلاعات مورد نیاز ذینفعان را برای اتخاذ بهترین تصمیمات و در نتیجه ایجاد ارزش برای شرکت ها فراهم کنند. IS AIS را یکپارچه می کند که داده ها را قادر می سازد تا به دست آمده، ثبت، ذخیره و پردازش شوند تا اطلاعات مفید (مالی و غیر مالی) را به تصمیم گیرندگان ارائه دهند.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری این پژوهش، کلیه شرکت های بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ می باشد. نمونه مورد استفاده نیز از طریق روش حذف سیستماتیک از جامعه آماری انتخاب خواهد شد، به این ترتیب که نمونه، متشکل از کلیه شرکت های موجود در جامعه آماری است که حائز معیارهای زیر باشند:

- (۱) در طول دوره پژوهش، تغییر در دوره مالی نداشته باشند.
- (۲) جزء شرکت های فعال در حوزه فعالیت های مالی، از جمله شرکت های سرمایه گذاری، بانک ها، بیمه ها و موسسات مالی نباشند. به دلیل این که این موسسات از لحاظ ماهیت فعالیت، متفاوت بوده و درآمد اصلی آن ها حاصل از سرمایه گذاری است و وابسته به فعالیت سایر شرکت ها هستند، لذا ماهیتاً با سایر شرکت ها متفاوت می باشند و بنابراین، از نمونه مورد بررسی حذف خواهند شد.
- (۳) دوره مالی آن ها منتهی به ۱۲/۲۹ هر سال باشد تا بتوان داده ها را در کنار یکدیگر و در صورت نیاز، به صورت پانلی به کار برد.

- (۴) تا سال ۱۴۰۰ بورس اوراق بهادار تهران فعال بوده و جزو شرکت های ورشکسته نباشد.

روش تجزیه و تحلیل داده ها

برای تجزیه تحلیل از نرم افزار Eviews استفاده می شود.

یافته های آماری

در جدول زیر اطلاعات مربوط به متغیر ها و نقش آنها در مدل ها آورده شده است.

جدول ۱- خلاصه اطلاعات متغیر های تحقیق و نقش آنها در مدل

نام متغیر	نماد	نقش متغیر در مدل
سودمندی اطلاعات مالی	AIS	وابسته
سیستم های کنترل داخلی	ICS	مستقل
کیفیت اطلاعات مالی	QFR	تعدیلگر
اهرم مالی	LEV	کنترلی
بازده دارایی	ROA	کنترلی

نام متغیر	نماد	نقش متغیر در مدل
جریان نقد عملیاتی	CFO	کنترلی
عمر شرکت	AGE	کنترلی
اندازه شرکت	SIZE	کنترلی

خلاصه وضعیت آمار توصیفی مربوط به متغیرهای مدل در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۲- جدول شاخص های توصیفی و آزمون نرمال برای متغیر های تحقیق

	میانگین	میانه	ماکسیمم	مینیمم	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	آماره جارک	احتمال معنی داری
EP S	1135.771	904.000	4463.000	7.000	938.561	0.979	3.274	127.577	0.000
BV	0.038	0.027	0.142	0.003	0.031	1.330	4.247	281.713	0.000
ICS	0.674	1.000	1.000	0.000	0.469	0.744	1.554	140.497	0.000
QF R	0.093	0.071	1.510	-0.498	0.169	1.603	11.647	2774.577	0.000
LE V	0.543	0.549	1.274	0.013	0.217	0.151	2.774	4.643	0.098
RO A	0.147	0.123	0.830	-0.362	0.153	0.723	4.073	105.830	0.000
CF O	0.110	0.100	0.601	-0.385	0.133	0.414	4.360	82.740	0.000
AG E	1.356	1.342	1.826	0.778	0.218	0.175	2.502	12.073	0.002
SIZ E	15.042	14.771	21.328	11.157	1.580	0.810	4.036	120.618	0.000

منبع: محاسبات تحقیق

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می کنیم متغیر EPS "سود هر سهم" به عنوان متغیر وابسته مدل رگرسیونی تحقیق دارای میانگین ۱۱۳۵٫۷۷۱، میانه ۹۰۴٫۰۰۰، ماکسیمم ۴۴۶۳٫۰۰۰، مینیمم ۷٫۰۰۰، انحراف معیار ۹۳۸٫۵۶۱، چولگی ۰٫۹۷۹، کشیدگی ۳٫۲۷۴، آماره جارک ۱۲۷٫۵۷۷ و احتمال معنی داری ۰٫۰۰۰ می باشد.

جدول ۳- نتایج آزمون مانایی برای متغیرها - مقادیر آزمون و سطح معنی داری مشاهده شده برای هر کدام از متغیرها

متغیر	مقدار آماره آزمون	سطح معنی داری
EPS	-18.1971	0.000
BV	-9.19631	0.000
ICS	-10.6728	0.000
QFR	-13.2616	0.000
LEV	-10.4122	0.000
ROA	-5.28932	0.000
CFO	-7.35481	0.000
AGE	-43.0164	0.000
D(SIZE,2)	-28.8333	0.000

آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای متغیرهای مستقل که در جدول زیر آورده شده، نتایج جدول نشان می دهد در هیچ کدام از زوج متغیرهای مستقل رابطه بین آنها دارای شدت بالایی (قدر مطلق بزرگتر از ۰,۷) نمی باشد و در نتیجه ورود همزمان آنها در مدل ها مورد موجب ایجاد مشکل همخطی نخواهد شد.

جدول ۴- ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای توضیحی مدل های مورد بررسی تحقیق

SIZE	ROA	QFR	LEV	ICS	EPS	CF	BV	AGE	Probability	
								1.000	ضریب همبستگی	AGE

							1.000	0.050	ضریب همبستگی	BV
							-----	0.006		
						1.000	0.201	- 0.078	ضریب همبستگی	CF
						-----	0.000	0.030		
					1.000	- 0.014	- 0.025	- 0.066	ضریب همبستگی	EPS
					-----	0.001	0.006	0.065		
				1.000	0.051	0.010	0.059	0.022	ضریب	ICS

SIZE	ROA	QFR	LEV	ICS	EPS	CF	BV	AGE	Probability	
									همبستگی	
				-----	0.002	0.004	0.097	0.047	سطح معنی داری	
			1.000	0.005	- 0.078	- 0.178	- 0.108	- 0.051	ضریب همبستگی	LEV
			-----	0.003	0.029	0.000	0.002	0.007	سطح معنی داری	
		1.000	0.037	0.072	0.054	- 0.044	0.009	0.050	ضریب همبستگی	QFR
		-----	0.006	0.043	0.003	0.022	0.004	0.009	سطح معنی داری	
	1.000	0.032	- 0.631	0.017	0.039	0.388	0.176	- 0.014	ضریب همبستگی	ROA
	-----	0.002	0.000	0.043	0.000	0.000	0.000	0.002	سطح معنی داری	
1.000	0.187	0.027	- 0.020	0.087	0.020	0.092	- 0.035	- 0.089	ضریب همبستگی	SIZE
-----	0.000	0.008	0.002	0.015	0.004	0.010	0.027	0.013	سطح معنی داری	

جدول ۵- آزمون اف لیمر و هاسمن مدل فرعی اول

آزمون اف لیمر				آزمون هاسمن			
آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه
2.230544	(6,669)	0.0386	تابلویی	4.572066	6	0.5997	تصادفی

همانطور که جدول (۵) نشان می دهد احتمال آزمون اف لیمر مدل اصلی از ۵٪ کمتر است بنابراین فرض H_0 (روش تلفیقی) پذیرفته نمی شود و از مدل تابلویی استفاده می شود. همچنین احتمال آزمون هاسمن مدل اصلی از ۵٪ بیشتر است بنابراین فرض H_0 (اثرات تصادفی) پذیرفته می شود و از مدل اثرات تصادفی استفاده می شود.

جدول ۶- آزمون ناهمسانی واریانس

مدل	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه
اول	1.431420	0.0758	همسانی واریانس

همانگونه که در جدول (۶) مشاهده می گردد مقدار بدست آمده برای سطح معنی داری این آزمون بیشتر از ۰,۰۵ می باشد بنابراین فرض H_0 رد نمی شود، لذا جهت برازش مدل رگرسیونی بهتر است از روش OLS استفاده شود. جدول ۷-

نتایج آزمون خودهمبستگی

مدل	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه
اول	406.9720	0.0000	وجود خودهمبستگی

با توجه به جدول (۷) در این مدل سطح معنی داری کمتر از ۰,۰۵ نشان می دهد، در مدل خودهمبستگی وجود دارد. در صورت وجود خودهمبستگی در مدل آماری باعث می شود رگرسیون با خطا انجام شود و مقادیر آماره دورین-واتسون که بین (۱/۵-۲/۵) باید نشان داده شود، به درستی به دست نمی آید و رگرسیون نتایج واقعی را نشان نمی دهد. در این صورت با استفاده از روش رفع خود همبستگی مرتبه اول این مشکل رفع می شود و آماره دورین واتسون به درستی در بازه مناسب نشان داده می شود.

جدول ۸- نتایج حاصل از فرضیه فرعی اول

متغیرها		ضرایب	خطای معیار	آماره	سطح معناداری
عرض از مبدا	β_0	2183.880	1149.886	1.899215	0.0579
سیستم های کنترل داخلی	ICS	109.3895	49.36654	2.215864	0.0270
اهرم مالی	LEV	-345.6616	215.5076	-1.603942	0.1092
بازده دارایی	ROA	-224.3179	232.5065	-0.964781	0.3350
جریان نقد عملیاتی	CFO	-238.6285	163.3465	-1.460873	0.1445
عمر شرکت	AGE	-603.1247	580.0480	-1.039784	0.2988
اندازه شرکت	SIZE	1.237472	43.86806	0.028209	0.9775
شاخص های مدل					
ضریب تعیین	0.598901	ضریب تعیین تعدیل شده		0.595023	
F آماره	154.4346	دورین واتسون		2.488246	
معناداری	0.000000				

با توجه به جدول (۸) ضرایب رگرسیونی برآورد شده برای مدل فرضیه فرعی اول مشاهده می شود که ضریب متغیر سیستم های کنترل داخلی (ICS) برابر ۱۰۹,۳۸۹۵ و سطح معنی داری معادل ۰,۰۲۷۰ بدست آمده است لذا با توجه به اینکه این مقدار از سطح آلفای تحقیق که برابر ۰,۰۵ است، کمتر می باشد لذا این فرضیه (صفر) که سیستم های کنترل داخلی بر سود هر سهم تاثیر گذار نیست، رد می شود؛ یعنی می توان گفت که سیستم های کنترل داخلی بر سود هر سهم اثر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۹-آزمون اف لیمر و هاسمن مدل فرعی دوم

آزمون اف لیمر				آزمون هاسمن			
آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه
6.371507	(8,859)	0.0000	تابلویی	21.806919	6	0.0013	ثابت

همانطور که جدول (۹) نشان می دهد احتمال آزمون اف لیمر مدل اصلی از ۵٪ کمتر است بنابراین فرض H_0 (روش تلفیقی) پذیرفته نمی شود و از مدل تابلویی استفاده می شود. همچنین احتمال آزمون هاسمن مدل اصلی از ۵٪ کمتر است بنابراین فرض H_0 (اثرات تصادفی) پذیرفته نمی شود و از مدل اثرات ثابت استفاده می شود.

جدول ۱۰-آزمون ناهمسانی واریانس

مدل	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه
دوم	2.262139	0.0003	ناهمسانی واریانس

همانگونه که در جدول (۱۰) مشاهده می گردد مقدار بدست آمده برای سطح معنی داری این آزمون کمتر از ۰,۰۵ می باشد بنابراین فرض H_0 رد می شود، لذا جهت برازش مدل رگرسیونی بهتر است از روش egls استفاده شود. جدول

۱۱- نتایج آزمون خودهمبستگی

مدل	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه
دوم	92.53082	0.0000	وجود خودهمبستگی

با توجه به جدول (۱۱) در این مدل سطح معنی داری کمتر از ۰,۰۵ نشان می دهد، در مدل خودهمبستگی وجود دارد. در صورت وجود خودهمبستگی در مدل آماری باعث می شود رگرسیون با خطا انجام شود و مقادیر آماره دوربین-واتسون که بین (۱/۵-۲/۵) باید نشان داده شود، به درستی به دست نمی آید و رگرسیون نتایج واقعی را نشان نمی دهد. در این صورت با استفاده از روش رفع خود همبستگی مرتبه اول این مشکل رفع می شود و آماره دوربین واتسون به درستی در بازه مناسب نشان داده می شود.

جدول ۱۲- نتایج حاصل از فرضیه فرعی دوم

متغیرها		ضرایب	خطای معیار	آماره	سطح معناداری
عرض از مبدا	β_0	0.004299	0.016493	0.260680	0.7944
سیستم های کنترل داخلی	ICS	0.003976	0.001578	2.519976	0.0120
اهرم مالی	LEV	0.019221	0.005604	3.430014	0.0006
بازده دارایی	ROA	0.034998	0.007653	4.572979	0.0000
جریان نقد عملیاتی	CFO	0.041623	0.006412	6.491320	0.0000
عمر شرکت	AGE	0.008188	0.007073	1.157574	0.2474
اندازه شرکت	SIZE	-0.000584	0.000793	-0.735622	0.4622

شاخص های مدل			
0.321232	ضریب تعیین تعدیل شده	0.327905	ضریب تعیین
2.080066	دوربین واتسون	49.13696	F آماره
		0.000000	معناداری

با توجه به جدول (۱۲) ضرایب رگرسیونی برآورد شده برای مدل فرضیه فرعی دوم مشاهده می شود که ضریب متغیر سیستم های کنترل داخلی (ICS) برابر ۰,۰۰۳۹۷۶ و سطح معنی داری معادل ۰,۰۱۲۰ بدست آمده است لذا با توجه به اینکه این مقدار از سطح آلفای تحقیق که برابر ۰,۰۵ است، کمتر می باشد لذا این فرضیه (صفر) که سیستم های کنترل داخلی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیرگذار نیست، رد می شود؛ یعنی می توان گفت سیستم های کنترل داخلی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیر معناداری و مثبت دارد.

جدول ۱۳- آزمون اف لیمر و هاسمن مدل فرعی سوم

آزمون اف لیمر				آزمون هاسمن			
آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه
2.686874	(8,857)	0.0064	تابلویی	8.021029	7	0.3307	تصادفی

همانطور که جدول (۱۳) نشان می دهد احتمال آزمون اف لیمر مدل اصلی از ۵٪ کمتر است بنابراین فرض H_0 (روش تلفیقی) پذیرفته نمی شود و از مدل تابلویی استفاده می شود. همچنین احتمال آزمون هاسمن مدل اصلی از ۵٪ بیشتر است بنابراین فرض H_0 (اثرات تصادفی) پذیرفته می شود.

جدول ۱۴- آزمون ناهمسانی واریانس

مدل	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه
سوم	1.486209	0.0397	نا همسانی واریانس

همانگونه که در جدول (۱۴) مشاهده می گردد مقدار بدست آمده برای سطح معنی داری این آزمون کمتر از ۰,۰۵ می باشد بنابراین فرض H_0 رد می شود، لذا جهت برازش مدل رگرسیونی بهتر است از روش egls استفاده شود.

جدول ۱۵- نتایج آزمون خودهمبستگی

مدل	مقدار آماره	سطح معنی داری	نتیجه
سوم	400.7102	0.0000	وجود خودهمبستگی

با توجه به جدول (۱۵) در این مدل سطح معنی داری کمتر از ۰,۰۵ نشان می دهد، در مدل خودهمبستگی وجود دارد. در صورت وجود خودهمبستگی در مدل آماری باعث می شود رگرسیون با خطا انجام شود و مقادیر آماره دوربین-واتسون که بین (۱/۵-۲/۵) باید نشان داده شود، به درستی به دست نمی آید و رگرسیون نتایج واقعی را نشان نمی دهد. در این صورت با استفاده از روش رفع خود همبستگی مرتبه اول این مشکل رفع می شود و آماره دوربین واتسون به درستی در بازه مناسب نشان داده می شود.

جدول ۱۶- نتایج حاصل از فرضیه فرعی سوم

متغیرها	ضرایب	خطای معیار	آماره	سطح معناداری
عرض از مبدا	β_0	1804.700	844.0459	2.138154
سیستم های کنترل داخلی	ICS	65.12799	23.96703	2.717399
سیستم های کنترل داخلی* کیفیت اطلاعات مالی	ICS*QFR	123.5682	69.04689	2.789627
اهرم مالی	LEV	155.4226	93.54639	1.661449
بازده دارایی	ROA	75.70450	103.9544	0.728247
جریان نقد عملیاتی	CFO	76.13978	72.22285	1.054234
عمر شرکت	AGE	1304.167	438.0058	2.977511
اندازه شرکت	SIZE	63.40365	30.76707	2.060763
شاخص های مدل				
ضریب تعیین	0.750366	ضریب تعیین تعدیل شده	0.747604	
آماره F	271.6549	دوربین واتسون	2.266045	
معناداری	0.000000			

با توجه به جدول (۱۶) ضرایب رگرسیونی برآورد شده برای مدل فرضیه فرعی سوم مشاهده می شود که ضریب متغیر سیستم های کنترل داخلی* کیفیت اطلاعات مالی (ICS*QFR) برابر ۱۲۳,۵۶۸۲ و سطح معنی داری معادل ۰,۰۴۳۹ بدست آمده است لذا با توجه به اینکه این مقدار از سطح آلفای تحقیق که برابر ۰,۰۵ است، بیشتر می باشد لذا این فرضیه (صفر) که سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سود هر سهم تاثیرگذار نیست، رد می شود؛ یعنی می توان گفت سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سود هر سهم اثر مثبت و معناداری دارد.

جدول ۱۷- آزمون اف لیمر و هاسمن مدل فرعی چهارم

آزمون اف لیمر				آزمون هاسمن			
آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معنی داری	نتیجه
6.417806	(8,858)	0.0000	تابلویی	21.787181	7	0.0028	ثابت

همانطور که جدول (۱۷) نشان می دهد احتمال آزمون اف لیمر مدل اصلی از ۵٪ کمتر است بنابراین فرض H_0 (روش تلفیقی) پذیرفته نمی شود و از مدل تابلویی استفاده می شود. همچنین احتمال آزمون هاسمن مدل اصلی از ۵٪ کمتر

است بنابراین فرض H_0 (اثرات تصادفی) پذیرفته نمی شود و از مدل اثرات ثابت استفاده می شود.

جدول ۱۸- آزمون ناهمسانی واریانس

نتیجه	سطح معنی داری	مقدار آماره	مدل
نا همسانی واریانس	0.0007	2.009606	چهارم

همانگونه که در جدول (۱۸) مشاهده می گردد مقدار بدست آمده برای سطح معنی داری این آزمون کمتر از ۰,۰۵ می باشد بنابراین فرض H_0 رد می شود، لذا جهت برازش مدل رگرسیونی بهتر است از روش egls استفاده شود. جدول ۱۹-

نتایج آزمون خودهمبستگی

نتیجه	سطح معنی داری	مقدار آماره	مدل
وجود خودهمبستگی	0.0000	93.20246	چهارم

با توجه به جدول (۱۹) در این مدل سطح معنی داری کمتر از ۰,۰۵ نشان می دهد، در مدل خودهمبستگی وجود دارد. در صورت وجود خودهمبستگی در مدل آماری باعث می شود رگرسیون با خطا انجام شود و مقادیر آماره دورین-واتسون که بین (۱/۵-۲/۵) باید نشان داده شود، به درستی به دست نمی آید و رگرسیون نتایج واقعی را نشان نمی دهد. در این صورت با استفاده از روش رفع خود همبستگی مرتبه اول این مشکل رفع می شود و آماره دورین واتسون به درستی در بازه مناسب نشان داده می شود.

جدول ۲۰- نتایج حاصل از فرضیه فرعی چهارم

متغیرها	ضرایب	خطای معیار	آماره	سطح معناداری
عرض از مبدا	β_0	0.005751	0.016640	0.7298
سیستم های کنترل داخلی	ICS	0.003336	0.001644	0.0428
سیستم های کنترل داخلی*	ICS*QFR	0.005223	0.004360	0.0313
کیفیت اطلاعات مالی				
اهرم مالی	LEV	0.018435	0.005644	0.0011
بازده دارایی	ROA	0.034416	0.007685	0.0000
جریان نقد عملیاتی	CFO	0.041994	0.006451	0.0000
عمر شرکت	AGE	0.007566	0.007108	0.2875
اندازه شرکت	SIZE	-	-	0.4641
شاخص های مدل				
ضریب تعیین	0.328993	ضریب تعیین تعدیل شده	0.321368	
آماره F	43.14621	دورین واتسون	2.079087	
معناداری	0.000000			

با توجه به جدول (۲۰) ضرایب رگرسیونی برآورد شده برای مدل فرضیه فرعی چهارم مشاهده می شود که ضریب متغیر سیستم های کنترل داخلی * کیفیت اطلاعات مالی ($ICS*QFR$) برابر ۰,۰۰۵۲۲۳ و سطح معنی داری معادل ۰,۰۳۱۳ بدست آمده است لذا با توجه به اینکه این مقدار از سطح آلفای تحقیق که برابر ۰,۰۵ است، کمتر می باشد لذا این فرضیه (صفر) که سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیرگذار نیست، رد می شود؛ یعنی می توان گفت سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیر معنادار و مثبت دارد.

جدول ۲۱- نتیجه گیری فرضیه های ارائه شده در پژوهش

نتیجه آزمون فرضیه	آزمون روابط بین متغیرها
تایید فرضیه	فرضیه اصلی
تایید فرضیه	سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سودمندی اطلاعات مالی تاثیرگذار است.
تایید فرضیه	فرضیه فرعی اول
تایید فرضیه	سیستم های کنترل داخلی بر سود هر سهم تاثیرگذار است.
تایید فرضیه	فرضیه فرعی دوم
تایید فرضیه	سیستم های کنترل داخلی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیرگذار است.
تایید فرضیه	فرضیه فرعی سوم
تایید فرضیه	سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سود هر سهم تاثیرگذار است.
تایید فرضیه	فرضیه فرعی چهارم
تایید فرضیه	سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیرگذار است.

بحث و تحلیل نتایج

فرضیه اصلی

سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سودمندی اطلاعات مالی تاثیرگذار است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ای آماری در فصل چهارم نشان داد که سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سودمندی اطلاعات مالی تاثیر مثبت و معنا دارد. ساختار کنترل های داخلی شامل کلیه اقداماتی است که به عمل می آید تا مدیریت اطمینان یابد هر چیزی به گونه ای که باید، عمل می کند. اداره امور مالی و اقتصادی سازمان ها و یا موسسات، تحت نظر ارکان کنترل داخلی در شرکت است کنترل داخلی در شرکت یک فرآیند اقتصادی است که حسابداری جهت اطمینان از تحقق یافتن اهداف شرکت توسط مدیرعامل و یا هیئت مدیره انجام می دهد. افزایش کیفیت اطلاعات مالی ابزاری برای ایفای مسئولیت پاسخگویی به نیازهای جامعه است. پس سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سودمندی اطلاعات مالی تاثیرگذار است.

فرضیه فرعی اول

سیستم های کنترل داخلی بر سود هر سهم تاثیرگذار است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ای آماری در فصل چهارم نشان داد که سیستم های کنترل داخلی بر سود هر سهم اثر مثبت و معناداری دارد. کنترل داخلی به دست کارکنان واحد اقتصادی طراحی و اجراء می شود. کنترل داخلی فقط

آمیزه‌ای بی‌روح از فرم‌ها و دستورالعمل‌ها نیست، بلکه مشارکت تمامی کارکنان واحد اقتصادی را می‌طلبد. هدف کنترل داخلی، دست یافتن به اهداف است، اهدافی که در یک یا چند گروه متمایز و در عین حال شبیه به هم قرار می‌گیرند. سود هر سهم معمولاً به عنوان تنها متغیر بسیار مهم در تعیین قیمت سهم در نظر گرفته می‌شود. همچنین یک جزء اصلی است که برای محاسبه نسبت ارزیابی قیمت به درآمد مورد استفاده قرار می‌گیرد. سود هر سهم به عنوان شاخص سودآوری و کارایی یک شرکت شناخته می‌شود. کنترل‌های داخلی مناسب، عوامل حیاتی جهت قابلیت اعتماد اطلاعات مالی بوده و به استفاده کنندگان از اطلاعات مالی این اطمینان را می‌دهد که صورت‌های مالی شرکت‌ها به درستی گزارش شده است. همچنین به مدیران نیز اطمینان می‌دهد دارایی‌های شرکت از دستکاری، تقلب و سوء استفاده مصون می‌باشد.

فرضیه فرعی دوم

سیستم‌های کنترل داخلی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیرگذار است.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ای آماری در فصل چهارم نشان داد سیستم‌های کنترل داخلی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیر معناداری و مثبت دارد. فهمیدیم بعد از خرید یک دارایی، ارزش آن به قیمت خرید در صورت‌حساب‌های شرکت ثبت می‌شود. بسته به نوع دارایی، ارزش آن در طی گذشت زمان می‌تواند افزایش یا کاهش پیدا کند. موجودی کالا در شرکت‌ها به دلیل سرقت یا از بین رفتن همواره نیاز به کنترل داخلی قوی دارد و شرکت‌ها با موجودی کالای بالا همواره انتظار می‌رود دارای نقاط ضعف بیشتر در کنترل داخلی باشند. بازار سهام به نقاط ضعف موجود در کنترل داخلی واکنش نشان می‌دهد این نتایج نشان می‌دهد بازار سهام ضعف موجود در کنترل داخلی را به رسمیت می‌شناسد. بازار سهام به نقاط ضعف موجود در کنترل داخلی واکنش منفی نشان می‌دهد. همچنین شرکت‌های کوچکتر که از نظر مالی و تازه تاسیس هستند و یا رشد ضعیف‌تر درآمد کمتر و دارای زیان هستند، دارای نقاط ضعف بیشتر در کنترل داخلی خود هستند.

فرضیه فرعی سوم

سیستم‌های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سود هر سهم تاثیرگذار است.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ای آماری در فصل چهارم نشان داد سیستم‌های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر سود هر سهم اثر مثبت و معناداری دارد. امروزه فرایند بررسی عملکرد شرکت‌ها از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه مدیران، سرمایه‌گذاران، اعتبار دهندگان و سایر اشخاص ذینفع محسوب می‌شوند و نتایج حاصل از آن مبنای بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها در داخل و خارج از شرکت‌ها است. سود یکی از مهم‌ترین منابع برای ارزیابی عملکرد واحد‌های اقتصادی و شاخصی مناسب برای تصمیمات سرمایه‌گذاران به حساب می‌آید. کنترل داخلی جهت سودآوری شرکت و یا حفظ توان مالی موسسه انجام می‌شود پس کیفیت اطلاعات مالی باعث ایجاد طلاعات مفید و سودمند است بنابراین سبب پیش‌بینی بهتر جریان‌های نقدی آتی شرکت برای سرمایه‌گذاران و سایر استفاده کنندگان صورتهای مالی می‌شود؛ که در نهایت باعث ایجاد سود سهام می‌شود.

فرضیه فرعی چهارم

سیستم‌های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تاثیرگذار است.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ای آماری در فصل چهارم نشان داد سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تأثیر معنادار و مثبت دارد. کنترل داخلی در شرکت یک فرآیند اقتصادی است که حسابدار جهت اطمینان از تحقق یافتن اهداف شرکت توسط مدیرعامل و یا هیئت مدیره انجام می دهد. در رابطه با کیفیت اطلاعات مالی سودمندی صورت های مالی با سایر گزارش های مالی را به همراه دارد که در آن ثبات رویه و صراحت اطلاعات، جنبه های اساسی کیفیت به شمار می آیند. کیفیت اطلاعات مالی ضوابطی است که اطلاعات مفید و سودمند را از سایر اطلاعات تفکیک می کند و سودمندی اطلاعات مالی را ارتقا می دهد. ارزش دفتری، ارزش یا بهای خالص یک دارایی است. معمولاً این ارزش بر مبنای هر سهم بیان می شود. مزیت اصلی استفاده از ارزش دفتری به عنوان مبنایی برای ارزیابی یک شرکت این است که هیچ گونه استنباط شخصی در محاسبه آن دخیل نمی شود. سرمایه گذارانی که معاملات سهامشان را بر مبنای ارزش یک شرکت انجام می دهند به رقم این ارزش توجه زیادی می کنند. اگر ارزش یک سهام کم تر از مبلغ ارزش دفتری اش باشد، معمولاً سرمایه گذاران آن را به چشم فرصتی برای خرید زیر قیمت یک دارایی می بینند. در نهایت می توان بیان کرد که سیستم های کنترل داخلی با در نظر گرفتن کیفیت اطلاعات مالی بر ارزش دفتری هر سهم تأثیر گذار است.

پیشنهادهات

- ✓ به جامعه حسابدار پیشنهاد می گردد در زمینه کنترل های داخلی در شرکت هایی که مانند شرکت های سرمایه گذاری دارای ماهیت خاص می باشند تحقیقات خاص انجام داده و چک لیست کنترل داخلی برای اینگونه شرکت ها به صورت جداگانه تدوین کرده و در اختیار موسسات حسابرسی قرار دهند.
- ✓ به مدیران شرکت ها پیشنهاد می گردد جهت مدیریت سود، حسابرسی شرکت به موسسات مشهور حسابرسی سپرده شده و نظارت بر صورت های مالی در جنت کاهش مدیریت سود افزایش یابد.

پیشنهاد به سایر پژوهشگران

- پیشنهاد می شود، در پژوهش های آتی اثر این فرصت های رشد و اثر سرمایه بر کیفیت اطلاعات مالی مورد بررسی قرار گیرد.
- پیشنهاد می شود با در نظر گرفتن نتایج این پژوهش، کیفیت اطلاعات مالی شرکت ها در طی سال های بیشتری مورد بررسی قرار دهید.

منابع فارسی

- بادآور، نهندي؛ بابایی، قادر. (۱۴۰۱). اثر قابلیت مقایسه اطلاعات مالی بر به موقع بودن گزارش گری مالی با تأکید بر نقش تعدیل گر ابهام اطلاعاتی قیمت سهام. مطالعات تجربی حسابداری مالی (۷۴) ۱۹.
- ساعدی، رحمان؛ دستگیر، محسن. (۱۳۹۹). تأثیر ضعف کنترل های داخلی و شکاف سهامداران کنترلی بر کارایی سرمایه گذاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش های حسابداری مالی. (۴) ۱۷، ۹-۳۸.
- محمدی، محمد؛ بدرلو، شیدا. (۱۴۰۱). تأثیر کنترل داخلی و شایستگی های مدیر بر حاکمیت شرکتی مطلوب با تأکید بر نقش میانجی کیفیت سیستم اطلاعات حسابداری مدیریت. چشم انداز حسابداری و مدیریت. (۵۷) ۵، ۲۵-۲۵.

Monteiro, A., Cepêda, C., & Silva, A. (2021). Linking decision and utility theories to financial information usefulness and company performance: A study applied to Portuguese's certified accountants. Accounting, 7(6), 1395-1406.

Muslim, A.I., & Setiawan, D. (2021). Information asymmetry, ownership structure and cost of equity capital: the formation for open innovation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(1), 48.

Sari, N.Z.M., Afifah, N.N., Susanto, A., & Sueb, M. (2019). Quality Accounting Information Systems with 3 Important Factors in BUMN Bandung Indonesia. In *First International Conference on Administration Science (ICAS 2019)* (pp. 93-96). Atlantis Press

Sari, N.Z.M., Afifah, N.N., Susanto, A., & Sueb, M. (2019). Quality Accounting Information Systems with 3 Important Factors in BUMN Bandung Indonesia. In *First International Conference on Administration Science (ICAS 2019)* (pp. 93-96). Atlantis Press

Selezneva, E.Y., Rakutko, S.Y., & Temchenko, O.S. (2020). Optimize the choice of counteragent based on the application of the coso internal control model. In *International Scientific Conference "Far East Con"(ISC FEC 2020)* (pp. 2291-2296). Atlantis Press.